

Тисменицька районна державна адміністрація
Тисменицька районна рада
Тисменицька міська рада
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківська обласна організація Національної спілки краєзнавців України

ПОКУТТЯ – КОЛИСКА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Матеріали VII науково-краєзнавчої конференції,
присвяченої 100-річчю утворення Західно-Української
Народної Республіки
та
570-й річниці надання маґдебурзького права містові Тисмениці

Тисмениця, 14 вересня 2018 року

Тисмениця – Івано-Франківськ
«Лілея-НВ»
2018

Покуття – колиска українського національного державотворення.

Матеріали VII науково-краєзнавчої конференції (у рамках проведення IX обласного відкритого покутського фестивалю аматорського мистецтва «Покутські джерела»), м. Тисмениця, 14 вересня 2018 р. / за наукової редакції І. Федоришина та А. Королька. – Тисмениця ; Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2018. – 468 с., іл.

Автор ідеї

Керівники проекту

Наукові редактори

Ігор Федоришин

Тетяна Градюк, Іван Семанюк

Ігор Федоришин, Андрій Королько

У збірнику матеріалів VII науково-краєзнавчої конференції «Покуття – колиска українського національного державотворення», присвяченої 100-річчю утворення Західно-Української Народної Республіки та 570-й річниці надання маґдебурзького права містиві Тисмениці (м. Тисмениця, 14 вересня 2018 року), проведеної в рамках IX обласного відкритого покутського фестивалю аматорського мистецтва «Покутські джерела», вміщено наукові статті й історико-краєзнавчі дослідження з проблем вивчення історії та археології Покуття, мовознавства і літературознавства, суспільно-політичного, культурно-мистецького і духовного життя регіону; простежено діяльність відомих і малознаних державних і релігійних діячів, письменників, етнографів, адвокатів, архітекторів, художників, аматорів, які були вихідцями або чиє життя було пов'язане з Покуттям.

Видання адресоване науковцям, краєзнавцям, дослідникам, студентам та учням, працівникам освіти, культури, органів місцевого самоврядування і державної влади, широкому колу тих, хто цікавиться історичним минулим рідного краю.

Видано за кошти Тисменицького районного бюджету

На передньому боці обкладинки: Проголошення Західно-Української Народної Республіки з балкона Братського дому м. Тисмениці. 1 листопада 1918 р. На балконі – вчитель Михайловський та о. Левицький (фоторепродукція І. Постоловського). У правому верхньому куті – фото Костя Левицького – голови Державного Секретаріату ЗУНР, уродженця м. Тисмениці.

На задньому боці обкладинки: на фоні мапи м. Тисмениці (1855 р.) – у верхніх лівому та правому кутах – історичні герби м. Тисмениці (XVII і XVIII сторіч), у нижньому правому – теперішній герб міста. У нижньому лівому куті – грамота з печаткою польського короля Казимира IV Яґайлончика про надання маґдебурзького права містиві Тисмениці.

Олександр ЗАГУРСЬКИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ АВСТРО-УГОРЩИНИ (1867–1918 рр.)

Статтю присвячено дослідженню особливостей правової політики Австро-Угорщини на Покутті. Зокрема автор досліджує концептуальні підходи щодо розуміння природи правової політики як виду державної політики, визначає фактори, які впливали на її формування, аналізує специфіку й напрями реалізації конституційно-правової, кримінально-правової та кримінальної процесуальної політики. В остаточному підсумку з урахуванням наукових досліджень у сфері історії держави і права України обґрунтовується позиція щодо ефективності правової політики Австро-Угорщини на Покутті з урахуванням соціально-економічних змін.

Ключові слова: *правова політика, правові норми, конституційні акти, Кримінальний кодекс, конституційно-правова політика, кримінально-правова політика, кримінальна процесуальна політика.*

Політика здійснюється в різних сферах життєдіяльності суспільства і в зв'язку з цим може мати різну природу та спрямованість. Як відомо, буває політика соціальна, економічна, національна і т. д. Тепер на перший план чимраз більше виходить політика правова, оскільки в сучасних умовах без неї неможливо цивілізовано і ґарантовано реалізувати всі інші види політики.

Непродумана і слабка правова політика в поєднанні з недосконалою правовою базою, із суперечностями в правових актах, з нечіткими пріоритетами веде до порушень в реалізації політики соціальної, економічної тощо.

До того ж, роль права в житті будь-якого суспільства різко зростає, збільшуються потоки правової інформації, значно більше починають сприйматися різного роду нормативно-правові акти, підвищується статус цілого ряду нормативних актів, складається нова, осучаснена нормативно-правова ситуація.

Безумовно, це пов'язано ще й з тим, що наше суспільство, суб'єкти правової політики стали активніше використовувати право для розв'язання нагальних проблем, для розв'язання різного роду конфліктів, вище стали цінувати «миротворчі» юридичні засоби.

Олександр Петришин вважає, що «звернення до проблеми формування правової політики обумовлене передусім тим, що правова політика як концепція і реальність у її ідеологічному, науковому та практичному вимірах сьогодні характеризується певною незбалансованістю, структурною недосконалістю, це своєю чергою пояснюється тим, що процес визначення

стратегії правового розвитку суспільства, усвідомлення можливостей інтеграції потенціалу громадянського суспільства і держави на засадах визнання непорушності прав людини, верховенства права не набув свого логічного завершення» [3, с. 29].

За угодою, яка набула чинності 15 березня 1867 р., між австрійським імператором Францом-Йосифом I і представниками угорського національного руху Австрійська імперія перетворювалася в дуалістичну державу – Австро-Угорщину, цілісність якої забезпечував австрійський імператор, який одночасно носив титул короля Угорщини. До складу Угорського королівства (Транслейтанії), крім Угорщини, ввійшли території Трансильванії, Хорватії і Славонії, Воєводини, Карпатської Русі і місто Рієка; вся інша територія імперії утворила австрійську частину монархії (Цислейтанії): Верхня і Нижня Австрія, Штирія, Каринтія, Тироль, Зальцбург, Форарльберг, Крайна, Горіца і Градішка, Трієст, Істрія, Далмація, Богемія, Моравія, Силезія, Галичина і Буковина.

На думку Н. Роман, «унікальність австро-угорської угоди полягала в тому, окрім іншого, що вона не передбачала тексту конституційного договору – такою “вирівнюючою угодою” вважалися закони, схвалені 20 березня 1867 р. Сеймом Угорщини і аналогічні за змістом закони, укладені 21 грудня 1867 р. Рейхсратом Австрії (загалом шість конституційних законів). В обох частинах імперії вони визнавалися як конституційні закони, які в сукупності становлять Конституцію Австро-Угорщини» [4, с. 9].

Габріель Шершеневич вважав, що «правова політика притаманна будь-якій юридичній науці, оскільки кримінальна політика опікується питаннями покарання і боротьби зі злочинністю, фіскальна – законністю оподаткування і т. д. Все це, приватне відображення чогось цільного. Головним чином існування окремих політик права знаходить своє пояснення у відсутності єдиної загальної політики права. Між тим політика права повинна напрацювати загальний план майбутнього державного і правового порядку і здійснити цей план в деталях, за особливими розділами права – це, лише тільки, виконання загальної ідеї. Спеціальна політика права може бути розвитком загальної політики» [5, с. 17].

Під конституційно-правовою політикою Австро-Угорщини слід розуміти послідовну і систематичну діяльність державних і територіальних органів, а також громадських об'єднань щодо створення ефективного механізму конституційного правового регулювання. До основних напрямів конституційно-правової політики слід віднести такі:

кожна з двох держав, що ввійшли до складу Австро-Угорщини, мала свій уряд і двопалатний парламент: Австрія – рейхсрат, що складався з верхньої палати панів і нижньої палати депутатів, Угорщина – сейм, що складався з верхньої палати магнатів і нижньої палати депутатів;

водночас з Угодою 1867 р. рейхсрат 21 грудня 1867 р. ухвалив австрійську Конституцію, яка діяла в Австрії, зокрема у західноукраїнських землях, до розпаду Австро-Угорщини в жовтні 1918 р., а в Угорщині було відновлено угорську Конституцію 1848 р.;

для обговорення загальнодержавних австро-угорських справ було створено окрему представницьку установу – Делегації з 60-ти представників від

австрійського і 60 – від угорського парламентів (по 20 від верхніх і по 40 від нижніх палат), притому окремі коронні краї мали визначену кількість представників у Делегаціях: Чехія – 10, Галичина – сім, Буковина – оною;

на підставі державного закону про місцеве самоврядування 1862 р. було ухвалено галицький крайовий закон про громади 1866 р., за яким було створено повітові громади (гміни), які територіально збігались з адміністративними повітами. Органами повітової громади були повітова рада як керівний і повітовий комітет як виконавчий орган, який очолював повітовий староста, якого затверджував на посаді імператор.

Джерелами кримінально-правової політики виступали Кримінальні кодекси 1768 р., 1787 р., 1803 р., 1852 р. Кримінально-правова політика Австро-Угорщини у свою чергу носила ліберальний характер, а основними пріоритетами її виступали деперсоналізація та декриміналізація як наслідок соціально-економічних та політичних змін і перетворень.

У зв'язку з цим І. Бойко зауважує, що «новий Кримінальний кодекс 1852 р. був чинним у Галичині і Буковині в складі Австро-Угорщини, а після її розпаду слугував основним кримінальним законом у Галичині аж до введення там польського Кримінального кодексу 1932 р.» [1, с. 77].

Основні напрями кримінально-правової політики такі:

встановлено поділ суспільно-небезпечних діянь на злочини та проступки;

встановлено відповідальність за 10 основних складів злочинів (проти держави, державних органів, проти особи, особистої безпеки й свободи людини, проти честі і гідності особи, приватної власності, лихварства, нечесної конкуренції та проти моралі (статеві злочини);

основними покараннями виступали: догана, штраф, домашній арешт, арешт (суворий і звичайний), позбавлення волі (від шести місяців до довічного позбавлення волі, смертна кара (виконувалася через повішання або розстріл);

додатковими покараннями виступали: конфіскація, заборона проживання у певній місцевості, поліцейний нагляд, тримання в будинку примусової праці;

метою кримінального покарання була ізоляція особи від суспільства, якщо її визнавали для нього шкідливою або небезпечною.

Основним джерелом кримінальної процесуальної політики Австро-Угорщини виступав Кримінально-процесуальний кодекс (Статут кримінального судочинства), затверджений 1873 р., який визначив такі її напрями:

вдосконалено роботу суду присяжних;

забезпечувалося право на захист як на стадії дізнання, так і на стадії попереднього слідства;

проголошено незалежність прокуратури від судових органів;

основними засадами кримінального судочинства визнавалися усність, гласність, змагальність, вільна оцінка доказів за внутрішнім переконанням [2, с. 51].

Отже, правова політика Австро-Угорщини відзначалася ефективністю. Це пояснюється тим, що аналіз її окремих видів чітко показує досягнення її пріоритетної мети і завдань. До того ж, правова політика гармонізувала з загальнодержавною політикою Австро-Угорщини, виступала як фундамент для дальших політико-правових перетворень.

Джерела та література

1. Бойко І. Покарання на українських землях за кримінальним законодавством Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.) / І. Бойко // Вісник Львівського університету. Серія юридична, 2014. – Вип. 59. – С. 71–79.
2. Кульчицький В. С., Бойко І. Й., Мікула О. І., Настасяк І. Ю. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини / В. С. Кульчицький, І. Й. Бойко та ін. – Львів : Тріада плюс, 2002. – 82 с.
3. Петришин О. В. Основні напрями формування і розвитку правової політики / О. В. Петришин // Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: збірник матеріалів науково-практичної конференції (Київ, 5 грудня 2012 р.) / Київ : НІСД, 2013. – С. 28–31.
4. Роман Н. М. Правове становище Закарпаття в складі Австро-Угорщини (1867–1918 роки): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. – Львів, 2017. – 24 с.
5. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права / Г. Ф. Шершеневич. – Москва, 1910–1912. – 806 с.

Olexandr ZAHURSKIY

FEATURES OF THE LAW POLICY OF AUSTRO-HUNGARY (1867–1918 years)

The article is devoted to the research of the features of Austria-Hungary legal policy in Pokuttia. In particular, the author investigates the conceptual approaches to understanding the legal nature of law policy as a form of state policy, identifies the factors that influenced its formation, analyzes the specifics and directions of implementation of the constitutional-legal, criminal-law and criminal procedural policy. In the final result, taking into account scientific research of state history and law of Ukraine, the position on the effectiveness of Austro-Hungarian law policy in Pokuttia is substantiated, taking into account socio-economic changes.

Key words: *legal policy, legal norms, constitutional acts, criminal code, constitutional and legal policy, criminal-law policy, criminal procedural policy.*

Великочий В. Українська революція 1914–1923 рр. і митрополит Андрей Шептицький: до проблеми національного історіографічного образу	176
Винник Н. Греко-католицьке духовенство в структурі етнонаціональних трансформацій: покутський простір у міжвоєнний період	182
Гавриш І. Діяльність єпископа Павла Василика в часи підпілля Української греко-католицької церкви	186
Горбань Г. Події на Покутті періоду Листопадового зриву 1918 р. в мемуарній літературі	193
Делятинський Р., Рибчин Р. Отець Володимир Коропецький (1892–1964): штрихи до портрета	198
Дем'яник В., Стефанюк Є. Пшеничники: віхи історії села	208
Дрогобицький І. Регіональні особливості постання збройних відділів націоналістичного руху опору (липень 1943 р.)	212
Єгрешій О. Репресивна політика польських органів влади щодо греко-католицького духовенства на Покутті 1921–1922 рр.	216
Загурський О. Особливості правової політики Австро-Угорщини (1867–1918 рр.)	221
Кавацюк Д. Діяльність о. Івана Озаркевича в австрійському парламенті (1873–1891 рр.)	225
Кобута С. Українські адвокати у громадсько-політичному й культурному житті Тисмениччини у 1920-х – 1930-х рр.	231
Королько А. Діяльність осередків товариства «Просвіта» на Покутті наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. (за матеріалами часопису «Діло»)	237
Лизень Є. Повстання на Товмаччині в стратегічних планах Чортківської офензиви (7–28 червня 1919 р.)	266
Лишега Л. Вірмени в Тисмениці	272
Любчик І. Лемки на Покутті в умовах післявоєнного тоталітарного упокорення	277
Мазак С. Діяльність руханково-спортивних товариств на Тисмениччині	281
Марущенко О. Український самостійницький рух першої половини 1940-х років в сучасних історичних дослідженнях	287
Назарук О. Суспільно-політичне та культурне життя в Старих Кривотулах у першій половині ХХ ст.	295
Паска Б. Громадська діяльність дисидента Валентина Мороза на Івано-Франківщині (1969–1970)	298
Паска Г. Роль Лева Бачинського в боротьбі за створення у Львові українського університету	304
Саветчук Н. Поняття місцевого самоврядування як праоснови магдебурзького права в державно-правових поглядах І. Франка	307
Сворац С. Національно-визвольна революція в Галичині як феномен європейської історії	312
Сіреджук П. Вояки Покуття у Вадовицькому і Домб'євському концтаборах смерті	320
Федоришин І. Польські вибори 1922 р. на Покутті	325